

ย่อยวิทยานิพนธ์

อ้อมใจ วงษ์มณฑา

นักวิชาการอุดมศึกษา

สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ศึกษาเปรียบเทียบมะฮัร ในกฎหมายอิสลามตามทัศนะมัซฮับทั้งสี่

พระองค์อัลลอฮ์ (ซบ.) เป็นผู้ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมา และได้กำหนดให้มนุษย์นั้นมีสัญชาตญาณความต้องการทางเพศ ที่ทำให้ผู้ชายมองสตรีด้วยความพึงพอใจ เช่นเดียวกับสตรีทางธรรมชาติในด้านนี้และจัดให้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยในบัญญัติการสมรส เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่ฝังตัวอย่างมั่นคงและแน่นแฟ้นอยู่ในส่วนลึกของมนุษย์ โดยถือว่าการสมรสเท่านั้นที่จะสนองความต้องการชนิดนี้ได้อย่างมีระเบียบ อิสลามไม่ได้ใช้ให้เก็บกตัญญูชาตญาณนี้ไว้และไม่ได้ทำลายความเป็นชาย ด้วยการห้ามสมรสหรือด้วยการเรียกร้องไปสู่ลัทธิไม่มีภริยา แต่อิสลามก็ไม่ปล่อยให้สัญชาตญาณความต้องการทางเพศของมนุษย์เป็นไปอย่างอิสระเสรีอย่างไร้ขอบเขต เพราะจะเป็นการเปิดประตูรับการล่อลวงของชัยฏอน (มารร้าย) แต่อิสลามมีจุดยืนที่มั่นคงอยู่ที่ทางสายกลางตอบสนองความต้องการทางเพศตามธรรมชาติของมนุษย์ โดยให้พวกเขาสามารถแสดงบทบาทในทางที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ในการกำเนิดมนุษยชาติและดำรงคงอยู่ต่อไป ในการสมรสนั้น อิสลามได้บัญญัติมะฮัร หรือค่าสมรส ทรัพย์สินที่ชายต้องชำระให้แก่สตรีอันเนื่องมาจากการสมรส และเป็นสิทธิโดยสมบูรณ์ของภริยาเพียงผู้เดียวเท่านั้น โดยบุคคลอื่นไม่มีสิทธิใดๆ เลยในมะฮัร เพื่อเป็นการเปิดเผยความต้องการอย่างจริงจังของชายที่ประสงค์จะอยู่รวมเป็นสามีภริยากับสตรี และ

ดำเนินตามหลักการใช้ชีวิตคู่อย่างสมเกียรติ และอีกประการหนึ่งการมอบมะฮัรให้ฝ่ายสตรีก็เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องเครื่องแต่งกายและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ของฝ่ายสตรีในเรื่องการสมรส โดยหลักการแล้วไม่ได้กำหนดจำนวนของมะฮัรเป็นที่แน่นอนแต่ฝ่ายสตรีควรคำนึงถึงฐานะของฝ่ายชายและธรรมเนียมปฏิบัติของท้องถิ่นด้วย

งานศึกษาของ มะฮัร มุ่งศึกษาความหมาย ความสำคัญ บทบัญญัติต่างๆ ของมะฮัรในกฎหมายอิสลามตามทัศนะมัซฮับทั้งสี่ รวมทั้งมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อที่มีความแตกต่างและข้อที่เห็นว่าเป็นเหมือนกันเกี่ยวกับมะฮัร ในประเด็นนิยาม จำนวน สิ่งที่สามารถนำมาใช้เป็นมะฮัร องค์ประกอบและเงื่อนไขของการสมรส และมะฮัรมุสัหมนาและเงื่อนไขที่ต้องใช้กับมะฮัรมุสัหมนา เช่น กรณีได้มีการร่วมประเวณีกัน กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือคู่สามีภริยาได้เสียชีวิตและได้มีการร่วมหอที่สมบูรณ์กัน หรือมะฮัรมิบัลและเงื่อนไขที่ต้องใช้กับมะฮัรมิบัลนิกาสัตฟิวิฎ (สมรสโดยไม่ต้องกำหนดมะฮัร) การสมรสที่ได้ตกลงกันว่าไม่มีมะฮัร กรณีที่ได้มีการสมรสด้วยมะฮัรที่เป็นโมฆะ

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการศึกษาของมะฮัรเป็นการวิจัยเอกสารเกี่ยวกับมะฮัรตามทัศนะและแนวคิดมัซฮับทั้งสี่ คือ มัซฮับหนะฟี มัซฮับมาลิกีย์ มัซฮับชาฟีอี และมัซฮับอะห์มัดบุตรหัมบัล โดยใช้อัลกุรอานและสุนนะห์อยู่ระดับเหนือเอกสารทั้งหลาย

ทั้งปวงในการศึกษาค้นคว้า สำหรับเอกสารชั้นรอง ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากหนังสือฟิกฮ์ของนักกฎหมายอิสลาม ที่อยู่ในสังกัดมัชฮับทั้งสี่

นิยามของมะฮัรคือทรัพย์สินที่วาญิบแก่สามีต้องจ่ายให้ภริยาด้วยสาเหตุมาจากการทำสัญญาสมรส หรือด้วยสาเหตุที่สามีได้มีการร่วมประเวณีกับภริยา มะฮัรตามทัศนะมัชฮับทั้งสี่ คือทุกสิ่งที่มีค่าและเจาะจงสามารถนำมาส่งมอบได้และต้องเป็นสิ่งที่สะอาดไม่ใช่สิ่งสกปรก เช่น นาค เงิน ทอง จะเป็นทองที่บริสุทธิ์แล้วหรือไม่บริสุทธิ์ ทองรูปพรรณ ทองแท่ง สิ่งสกปรกไม่สามารถเป็นมะฮัรได้ เช่น ขี้สัตว์ เป็นต้น และสิ่งที่สามารถมาซังหรือตวงได้ เช่น น้ำตาล ข้าวสาร สิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้ เช่น รถยนต์ มอเตอร์ไซค์ หรือไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ เช่น บ้าน ตึก สวน ที่ดิน เป็นต้น ถึงแม้ว่าได้กำหนดมะฮัรตอนทำสัญญาสมรส หรือได้ทำข้อตกลงก่อนที่จะทำสัญญาสมรสหรือด้วยการกำหนดของผู้พิพากษา (หะกิม) เป็นการตอบแทนที่สามีได้เสพสุขอวยวะเพศของภริยา สำหรับหุกุมหรือบทบัญญัติของมะฮัร นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นว่าต้องจ่ายเมื่อได้มีการทำสัญญาสมรสเสร็จสมบูรณ์ลง ถึงแม้ว่าได้กำหนดมะฮัรตอนทำสัญญาสมรสหรือไม่ได้กำหนดก็ตาม และถึงแม้ว่าได้ทำข้อตกลงกันว่า จะทำการสมรสด้วยไม่มีมะฮัร ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ ส่วนมะฮัรเป็นข้อผูกพันและเป็นหนี้สินที่วาญิบแก่สามีต้องจ่าย ซึ่ง

ปรัชญาในการบัญญัติมะฮัรเป็นการแสดงเจตนารมณ์ของสามีที่จะคุ้มครองเกียรติยศและศักดิ์ศรีของภริยา และเป็นหลักฐานว่าสามีมีเจตนารมณ์ที่ดีที่จะร่วมชีวิตคู่กับภริยาและเป็นสัญญาณหนึ่งที่สามีได้แสดงความรักต่อภริยาของเธอ โดยสามีต้องจ่ายมะฮัรเพราะว่าพระองค์อัลลอฮ์ (ซบ.) ได้ประทานซูเราะห์ อันนิซาอ์ อายะฮ์ ส่วนผู้ที่มีสิทธิ์ในมะฮัรคือ ภริยาเพียงผู้เดียว คนอื่นไม่มีสิทธิ์ถึงแม้ว่าผู้ปกครองของนางเองก็ตาม แต่ไม่มีการจำกัดขอบเขตและจำนวนในส่วนอัตรามะฮัรมากที่สุด เพราะว่าศาสนบัญญัติ (ชะรีอะฮ์) ไม่ได้กำหนดและจำกัดในส่วนนี้ เพราะว่ามันุฮ์ยันั้นมีความที่แตกต่างกันในการดำเนินชีวิต ในเรื่องความรวย ความยากจนและแตกต่างกันในเรื่องความกว้างขวางและความคับแคบ แต่ละแห่งมีประเพณีและขนบธรรมเนียมในการปฏิบัติ ดังนั้นนักกฎหมายอิสลามจึงได้ปล่อยเอาไว้กว้างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้แต่ละคนไปตามความสามารถ ตามสภาพของเขาและตามขนบธรรมเนียมประเพณีของพวกเขา

อัตรามะฮัรน้อยที่สุดคือมัชฮับมัชฮับฮาฟีอีและมัชฮับฮัมบะลีและทัศนะนี้เป็นทัศนะส่วนใหญ่ของนักกฎหมายอิสลาม ซึ่งตามทัศนะมัชฮับทั้งสองได้กล่าวว่าไม่มีขอบเขตและจำนวนจำกัดในการกำหนดมะฮัรมุ้สมมาในอัตรามะฮัรน้อยที่สุด ทุกๆ สิ่งที่มีค่าถึงแม้ว่าของสิ่งนั้นน้อยนิดก็ตาม สิ่งนั้นสามารถกำหนดเป็นมะฮัรได้ แม้การสมรสนั้นจะทำด้วยแหวนเหล็ก

มีค่าไม่ถึง ¼ ดินาร์ สิ่งที่ศาสนาไม่อนุมัติให้ครอบครอง เช่น สุรา สุกร เครื่องดนตรี หรือว่าสิ่งสกปรก (นะญิส) หรือสิ่งที่ไม่สามารถนำมาส่งมอบ เช่น ปลาที่อยู่ในแม่น้ำ นกกำลังบินอยู่บนท้องฟ้า หรือสิ่งที่ไม่ทราบคุณลักษณะ จำนวน ปริมาณ ประเภท เช่นเดียวกันค่านายหน้าและการสลละสิทธิคือศ สิ่งที่ได้มากกว่ามาทั้งหมดนั้น ไม่สามารถที่จะนำมาเป็นมะฮัรได้ตามทัศนะมัซฮับทั้งสอง สิทธิและผลประโยชน์สามารถกำหนดมาใช้เป็นมะฮัรได้ตอนทำสัญญาสมรส เช่น ค่าเช่าบ้านหรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงาน ถึงแม้ว่าผู้นั้นจะเป็นไทยหรือเป็นทาสก็ตาม สำหรับสิทธิและผลประโยชน์ที่สามีทำงานให้แก่ภรรยา โดยภรรยาได้กำหนดงานที่ชัดเจนและได้กำหนดระยะเวลาที่แน่นอน และงานที่สามีได้กระทำนั้นเป็นงานที่สามารถเอาค่าตอบแทนได้ เช่น สามีจะสร้างบ้านให้แก่ภรรยา เย็บผ้าหรือเลี้ยงแพะ โดยได้กำหนดระยะเวลาเป็นเวลาหนึ่งปี หรือสามีสอนวิชาฟิคว วิชาภาษาอาหรับ สิ่งเหล่านี้สามารถกำหนดเป็นมะฮัรได้ เพราะว่าสิทธิและผลประโยชน์ที่สามีได้รับจากการทำงานนั้นสามารถเอาค่าตอบแทนได้ในเมื่อสามารถเอาค่าตอบแทนได้ สามารถนำมาเป็นมะฮัรได้ เปรียบเสมือนกับสิทธิและผลประโยชน์ที่ได้รับจากค่าตอบแทนจากการเช่า สำหรับผลประโยชน์ที่ได้รับจากสิ่งของ เป็นสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้ หรือสิ่งที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ ผลประโยชน์ประเภทนี้สามารถกำหนดเป็นมะฮัรได้ในการทำสัญญาสมรส เพราะว่าผลประโยชน์ประเภทนี้เปรียบเสมือนทรัพย์สิน โดยอิหม่ามอัลกาซาลีสังกัดมัซฮับหะนะฟีได้กล่าวว่า ถ้าหากชายได้สมรสกับสตรี โดยได้ยึดถือผลประโยชน์จากที่อยู่อาศัย ผลประโยชน์จาก

การทำงาน ผลประโยชน์ที่ได้รับจากพาหนะ หรือให้ทำการเพาะปลูกที่ดินของเขาโดยได้กำหนดระยะเวลาการทำงานที่แน่นอน เช่น 1 ปี ผลประโยชน์

ประเภทนี้ สามารถกำหนดเป็นมะฮัรได้เพราะเปรียบเสมือนทรัพย์สิน ส่วนผลประโยชน์จากตัวบุคคล ถ้าหากว่าชายได้สมรสกับสตรี โดยถือรับใช้สตรีระยะเวลาหนึ่งปีเป็นมะฮัร การกำหนดมะฮัรด้วยผลประโยชน์จากตัวบุคคลเป็นโมฆะและวาญิบแก่ชายต้องจ่ายมะฮัรมิซิลให้แก่ภรรยา เพราะว่าการที่สามีรับใช้ภรรยาเป็นมะฮัร เป็นสิ่งที่หะรอม จะทำให้สามีถูกเหยียดหยาม ถูกดูหมิ่น สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ไม่อนุมัติเปรียบเสมือนได้กำหนดมะฮัร ด้วยสิ่งที่ไม่เป็นค่าเป็นโมฆะและวาญิบแก่สามีต้องจ่ายมะฮัรมิซิลให้แก่ภรรยาเช่นเดียวกันกับการกำหนดผลประโยชน์ที่รับใช้ภรรยาเป็นมะฮัร

สำหรับเงื่อนไขที่ต้องใช้กับมะฮัรมุสัมาเมื่อสามีภรรยาได้มีการร่วมประเวณีกัน วาญิบแก่สามีต้องจ่ายมะฮัรให้แก่ภรรยาจำนวนเต็มที่ได้กำหนดไว้ตอนทำสัญญาสมรสและถือว่าเป็นหนี้สินที่ติดตัวสามี โดยไม่ต้องพิจารณาว่าในขณะที่ได้มีการร่วมประเวณีเป็นการร่วมประเวณีที่ศาสนาได้อนุมัติคือ ได้มีการร่วมประเวณีในขณะที่ภรรยาสะอาดไม่มีประจำเดือน ในกรณีที่ยังไม่ได้รับร่วมประเวณีกัน ถ้าหากสามีเสียชีวิตมะฮัรก็ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของภรรยาทันที หรือภรรยาเสียชีวิตมะฮัรก็ตกเป็นส่วนหนึ่งของกองมรดกของภรรยา หากได้มีการร่วมประเวณีกันแล้ว ก็เข้าข่ายกรณีแรก เพราะการเสียชีวิตนั้นถือว่าการสมรสได้สิ้นสุดด้วยความสมบูรณ์ ดังนั้นภรรยาจึงมีสิทธิในมะฮัรอย่างสมบูรณ์ ถึงแม้ว่าในกรณีที่ภรรยาได้สลละสิทธิก่อนหรือในขณะที่ทำสัญญาสมรสก็ตาม ส่วนที่ได้ทำการสมรสกันโดยไม่ได้กำหนดมะฮัรตอนทำสัญญาสมรส สามีต้องจ่ายมะฮัรมิซิลให้แก่ภรรยา ถ้าหากว่าทั้งสองได้มีการร่วมประเวณีกันก่อนที่มะฮัรจะถูกกำหนดและสามีต้องจ่ายมูตะห่อ้อย่างเดียว หากเกิดมีการหย่าร้างก่อนได้มีการร่วมประเวณีกันและสามีต้องจ่ายมะฮัรมิซิลให้แก่ภรรยาเหมือนกันในกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ได้เสียชีวิต แต่ถ้าได้มีการตกลงกันว่าจะทำการสมรส โดยปราศจากมะฮัร การสมรสที่มีเงื่อนไขนี้ไม่ทำให้ การทำสัญญาสมรสเป็นโมฆะ การกำหนดเงื่อนไข ที่โมฆะ ไม่ทำให้การทำสัญญาสมรสเป็นโมฆะไปด้วย ตามทัศนะของมัซฮับหะนะฟี ซาฟีอีและฮัมบะลี และสามีต้องจ่ายมะฮัรมิซิลให้แก่ภรรยา ถ้าหากว่า ทั้งสองได้มีการร่วมประเวณีกันหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ เสียชีวิต ผิดจากทัศนะมาลิกีย์ที่การกำหนดเงื่อนไข ที่โมฆะทำให้การทำสัญญาสมรสเป็นโมฆะไปด้วย ถ้าหากทั้งสองยังไม่ได้มีการร่วมประเวณีกัน แต่ถ้าหาก มีแล้ว การทำสัญญาสมรสไม่เป็นโมฆะ แต่สามีต้องจ่าย มะฮัรมิซิลให้แก่ภรรยาและสามีไม่ต้องจ่ายค่าใดๆ ด้วย สาเหตุจากการเสียชีวิตหรือด้วยสาเหตุจากการหย่าร้าง ก่อนมีการร่วมประเวณี ส่วนกรณีการสมรสที่ได้ กำหนดมะฮัรที่ใช้ไม่ได้ เช่น ได้กำหนดซากสัตว์ที่ ตายแล้ว หรือได้กำหนดสิ่งที่ไม่เป็นทรัพย์ เช่น เมล็ดแบ่งสาหร่ายหนึ่งเม็ด หรือได้กำหนดสิ่งที่ศาสนา อิสลามไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่า เช่น สุก รสุรา หรือได้ กำหนดสิ่งที่ไม่สามารถนำมาส่งมอบให้แก่ภรรยาได้ เช่น นกที่กำลังบินอยู่บนท้องฟ้า เมื่อได้กำหนดสิ่งที่กล่าวมา แล้วเป็นมะฮัร การสมรสถูกต้องตามหลักกฎหมาย อิสลามไม่เป็นโมฆะ เว้นแต่สามีต้องจ่ายมะฮัรมิซิล ให้แก่ภรรยา ถ้าหากว่าทั้งสองได้มีการร่วมประเวณีกัน หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจากสามีภรรยาได้เสียชีวิตตาม ทัศนะมัซฮับหะนะฟี ซาฟีอีและฮัมบะลี ผิดจาก ทัศนะมัซฮับมาลิกีย์ เมื่อสามีภรรยาได้สมรสกันและ ได้กำหนดมะฮัร การทำสัญญาสมรสเป็นโมฆะ นอกจาก กรณี สามีภรรยาได้มีการร่วมประเวณีกันแล้ว การทำ สัญญาสมรสไม่เป็นโมฆะและวาญิบแก่สามีต้องจ่าย มะฮัรมิซิลให้แก่ภรรยา แต่ถ้าหากว่าทั้งสองได้แยกทาง กันด้วยการหย่าร้างกันหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจากสามี ภรรยาได้เสียชีวิต ภรรยาไม่มีสิทธิ์รับมะฮัรจากสามี

อนึ่ง นักกฎหมายอิสลามที่สังกัดมัซฮับทั้งสี่มี

ทัศนะที่ความขัดแย้งในเรื่องการได้ร่วมหอเดียวกันแล้ว ถึงแม้ว่าทั้งสองไม่ได้มีการร่วมประเวณีกันก็ตาม ถ้า หากว่าทั้งสองได้กำหนดมะฮัรตอนทำสัญญาสมรส แต่ ถ้าหากว่าทั้งสองยังไม่ได้กำหนดมะฮัรตอนทำสัญญา สมรสหรือได้กำหนดด้วยสิ่งที่ทางศาสนาไม่อนุมัติ ให้ครอบครอง สามีต้องจ่ายมะฮัรมิซิลให้แก่ภรรยา เพราะการที่สามีภรรยาได้ร่วมหอเดียวกันเปรียบเสมือน ได้มีการร่วมประเวณีกัน ในขณะที่อีกทัศนะเห็นว่ การที่สามีภรรยาได้ร่วมหอเดียวกัน โดยทั้งสองไม่ได้มี การร่วมประเวณีกัน ไม่ว่าจะญิบแก่สามีต้องจ่ายมะฮัร จำนวนเต็มให้แก่ภรรยา แต่สามีต้องจ่ายครึ่งหนึ่งของ มะฮัรที่ได้กำหนดไว้

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการศึกษาวิจัยของ มะฮักริได้เสนอแนะแนวทางสำหรับสังคมปัจจุบัน ที่นิยมจะเรียกมะฮัรสูงเกินไป จนเป็นอุปสรรคแก่ชาย ที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถจะหาทรัพย์สินจำนวน เหล่านี้ได้ ประกอบกับสังคมปัจจุบันบรรดาชายที่มี ฐานะยากจนมีจำนวนมากกว่าชายที่มีฐานะร่ำรวย พร้อมกันนั้นจำนวนสตรีมีมากกว่าชาย เป็นเหตุให้ ประสบปัญหาการสมรสอยู่เป็นเนืองนิจ จนหันเหสู่ เส้นทางที่ไม่ดีของมารร้าย แม้จะเรียกมะฮัรน้อยเพื่อให้ บรรดาชายที่มีฐานะยากจน สามารถทำการสมรสได้ ประกอบกับศาสนาอิสลามได้ส่งเสริมเอาใจใส่ เปิด โอกาสให้มีการสมรสเกิดขึ้นมากๆ เพื่อให้ทุกคน หาความสุขด้วยสิ่งที่ฮะลาลที่ดีๆ และการสมรสที่มีค่า ใช้จ่ายน้อยจะมีความเป็นสิริมงคลและความจำเริญสุข.

เอกสารอ้างอิง

มะฮักริ กาแซ. (2548). ศึกษาเปรียบเทียบมะฮัร ในกฎหมายอิสลามตามทัศนะมัซฮับทั้งสี่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต อิสลาม ศึกษา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี.